

Fåglar i Leksand

En tidskrift av Leksands Fågelklubb

Nr 3 År 2002

Pris: 30kr

<http://fagelklubben.leksand.nu>

Redaktionen

Ansvarig utgivare:

P. Folke Nyholm 0247- 920 51

Redaktör/ Layout

Bogdan Persson 0247- 154 76

Bergvägen 3B

793 32 Leksand

E-mail: bogdan.persson@telia.com

Redaktion:

Bogdan Persson 0247- 154 76

Sören Stenberg 0247- 349 93

Lars Nilsson 0247- 333 92

Adressändringar:

Henry Pollack 0247- 409 64

Klockarvägen 4

793 41 Insjön

E-mail: zyq693p@tinet.se

Utgivning och medlemskap

Tidskriften utges av Leksands fågelklubb och utkommer med 4 nummer per år, därav 2 tidningar och 2 programblad.

Medlemmar erhåller tidskriften utan extra kostnad.

Medlemskap i Leksands fågelklubb kostar 100 kr/år.

Familjemedlemmar och ungdomar (20 år eller yngre) betalar 30 kr/år

Avgiften sätts in på

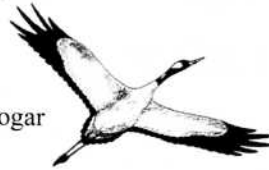
Pg. 438 26 34-6 eller

Bg. 456- 4373

c/o Leksands fågelklubb.

Innehåll

3. Ledare
4. Lavskrikans skogar
5. Fåglar i poesi
6. Tofsmesen
7. Korsnäbbar
10. Natursnokarnas sidor
12. Nya medlemmar
13. Sällsamt möte på Siljan
14. Leta efter trastbon i vinter
17. Sen sist från Insjön
18. Projekt pilgrimsfalk i Dalarna, 2002
22. Örnintern 2001/2002 i siffror, samt...
24. Ring-Nytt
26. Ägretthäger i Limsjön
27. Limsjön, ett NATURA 2000-område
27. 207 arter noterade vid Limsjön
28. Gryssenstugan
29. Följ med fågelklubben till Runde
30. Nya holkar för tornfalk och slaguggla
31. Leksands Fågelklubb tackar...
32. Fiskgjusen -En fransk raritet
36. Tjäderlek
38. Fågelrapportering och hemsidan
39. Organisation

Hjälp oss att skydda värdefull

Leksandsnatur !

LEKSANDS NATURVÅRDSFOND

Pg. 449957-0

ISSN: 1402-5523

Ledare

Naturen är inte bara en resurs

Jag såg häromdagen på TV hur man fångade in hajar för att komma åt deras fenor. Hajfenor betraktas ju i vissa länder som en sann delikatess. Man drog upp hajarna med nät, för att snabbt kapa av deras rygg- och bröstfenor. Sedan kastades de ner i havet igen, för att gå en säker och mycket plågsam död till mötes. Jag höll på att kräkas. Inte av blodet man såg, utan av människans förmåga att koppla bort känslorna, då pengar nalkas. För det var bra kilopris på hajfenor. Hur mycket självaste bödlarna fick vet jag inte, men på restauranger i Japan kunde en måltid, på hajfenor kosta 150 amerikanska dollar.

Om möjligt ännu mera bisarra scener visades från en pälsfarm i något fjärran land. Hundar och katter flåddes levande, för att inte skada skinnet, som ju skulle bli till en pälsjacka, eller liknande. Lyckligtvis slapp jag se detta. Jag fick det berättat för mig.

Exemplen på hur lågt människan kan falla genom sin girighet och egoism är otaliga. Otaliga är även de djuren som drabbats på ett, eller annat sätt. Djur som fått lida för att de är "värdefulla", eller för att de ställer till med skada, eller på annat sätt konkurrerar med människan.

Det finns de som tonar ner människans illdåd mot djuren med motiveringen att djur inte är människor. Det är förvisso sant, men det är enbart ett simpelt sätt att blunda för verkligheten. Människan är också ett djur. Hon har dessutom intelligens och borde därmed ha förmågan att förstå att djurens lidande inte är ett dugg mindre, än det en människa skulle känna om hon utsattes för samma behandling.

Naturen är en resurs att nyttja, heter det ofta. Visst... Men, naturen är framför allt vårt –ansvar. Rätten att nyttja naturens resurser borde inte vara en självklarhet längre. Det borde vara något man förtjänar, genom att visa respekt och ta sitt ansvar. Respekt handlar om ödmjukhet inför naturen. Vi är en del av den. Ansvar handlar om att ge naturen rätt att finnas till på dess egna villkor... även då den inkräktar på våra egna intressen, eller våra nöjen.

Den dagen då människan lärt sig ta hänsyn till naturen och dess varelser på allvar, den dagen finns det hopp även för mänskligheten.

Bogdan Persson

Omslagsbild: Tofsmes (*Parus cristatus*)

Foto: Sören Stenberg

Lavskrikans skogar

Åsa Rydell

I våra skogar lever lavskrikan på gränsen till sitt utbredningsområde där den har minskat rejält under de senaste decennierna. Kanske till största delen pga. skogsbruket, men ökat antal nötskrika och korp har förmodligen också spelat stor roll. Lavskrikan är en charmig fågel som många skogsvandrare känner igen och tycker om och därför har arten ett symbolvärde.

Vi kan nästan räkna den som en signalart för hänglavsgranskog och områden som innehåller äldre senvuxen skog. Det är en skogstyp som ofta saknar de arter och substrat som kännetecknar nyckelbiotoper (områden med höga naturvärden som inte ska avverkas). Därav kan det vara mycket svårt att motivera skydd för ett område som är typisk "lavskrikeskog" - senvuxen, gammal, gles granskog i höjdläge eller annat område med hög luftfuktighet och god förekomst av hänglavar.

Naturskyddsföreningen har fått bidrag från Allvins fond för att inventera vad vi har kvar av "lavskrikeskogar" i vår kommun och vi har redan kommit igång i höstas.

Att inventera antalet fåglar hade naturligtvis varit önskvärt i sammanhanget men det låter sig dessvärre inte göras utan vidare. Däremot är det en mycket god hjälp att få veta var ni träffar på lavskrikan runt om i kommunen! Jägarna brukar gärna berätta om sina lavskrikemöten och därför hoppas vi få in lite rapporter från den gångna älgjakten.

Är någon intresserad av att vara med på ett eller annat vis eller har ni några goda råd, kontakta undertecknad!

Tack på förhand!

Åsa Rydell, 0247-14422

Foto: Bogdan Persson

Lavskrika (*Perisoreus infaustus*)

Fåglar i poesi

Sammanställt av Gunnar Lind; Förord av Bogdan Persson

Det finns oändligt många sätt att förhålla sig till fåglar. Oavsett om man vill betrakta sig själv som ornitolog, "bara" fågelskådare, naturintresserad, eller inte intresserad överhuvudtaget, så tar vi alla intryck av fågellivet runtom oss. Fåglar går inte att undvika. De finns ju "överallt". Där vi vill ha dem och där vi inte alls vill ha dem. Vid fågelbord dit vi har "lurat fram" dem för att förundras över deras skönhet, eller i skorstenar, där de drar in kvistar och vållar oss huvudbry. De finns på och över sjöar; hav, klippor; skogar; åkrar och ängar; där de själva är en del av begreppet... Kan man tänka sig ordet hav utan att måsen eller truten finns någonstans i bakhuvudet? Kan man säga ordet bergsklippa utan att en tanke går till pilgrimsfalken? Kan man tänka sig en åker om våren utan sånglärkan, tofsvipan eller storspoven? Knappast... Möjligen om man tillhör kategorin "inte intresserad överhuvudtaget". Fast då tar man säkert intryck av de där stora gässen, som skitar ner badstränderna, eller de där svarta fåglarna som har blivit så många så det ser ut som i Hitchcocks film "Fåglarna" över Leksands Noret. Måsar som väsnas så förfärligt... Och så de där som rensar körbärsträdet på det som "tillhör oss". Nej, det är knappast förvånande att fåglar förekommer även i poesi...

Gunnar Lind har tagit fram 8 dikter av våra mer eller mindre välkända författare, där alla dikter har en sak gemensamt: Fåglar.

Kan du lista ut vilka författarna är? Här nedan ser du den första dikten. Lite varstans i tidningen finner du de övriga sju. På sida 37 ser du namnen på åtta författare, som har skrivit dessa dikter. Kan du para ihop författarna med de nummerade dikterna? Rätt svar hittar du på våran hemsida:

<http://fagelklubben.leksand.nu>

Lycka till!

*1. Jag har hört om en rackelhane,
som blev illa med hagelskott skjutet,
att det skottet blev icke hans bane,
fastän en av hans vingar blev brutet,*

Foto: Sören Stenberg

Om framsidan...

Tofsmesen, (*Parus cristatus*)

Lars Nilsson

Tofsmesen är en helt igenom mycket karakteristisk gynnare, som är strikt bunden till barrskogen. Har man en gång lärt sig, i första hand dess läte, så missar man den aldrig sedan. Ofta gömmer sig tofsmesen inne i grendunklet, men står man stilla en stund och väntar ut den så kommer den fram och visar sig helt nära.

Fåglar som vistas i storskogen är mycket mera orädda än fåglar i odlingslandskapet. Den är även, tillsammans med entitan, den mest stationära av alla mesar och det är mycket sällan den visar några tecken på flyttningsoro.

Lätena är mycket karaktäristiska och känns lätt igen på sin lustigt småputtriga ton. Locklåtet är ett bubblande *burrurritt*, ofta med upprepade strofer. Ju större irritation eller oro, desto intensivare och mera utdraget läte. Man kan riktigt höra, då den vill vara ifred. Sången är enkel och uppbyggd av en serie locklåten med en gnisslande ton emellan.

Tofsmesen är den av mesarna som är mest bunden till barrskogen och särskilt till tall dominerad biotop, men man hittar den även i barrblandskog, däremot sällan i helt rena granbestånd. Förekomsten av död svampangripen ved och murken

ved (helst löv) är en mycket viktig faktor såväl för bobygge som för födosöket.

Den finns allmänt till tämligen allmänt i södra och mellersta Sverige samt i ett stråk upp efter den Norrländska kustremsan. I södra Sverige är tofsmesen mycket sällan sedd på Öland och saknas helt på Gotland. Det svenska beståndet uppskattas till mellan 150 000 – 500 000 par.

Foto: Bogdan Persson

Tofsmesen är en "tuffing" som inte räds vintern

Vill du bli stödjande medlem (örnfadder) i föreningen ÖRN-72?

Kotnaden är 100 kr/år och beloppet kan sättas in på postgirokonto 83 36 72-9 (Örn-72)

Som tack får du regelbunden information från det nordiska örnarbetet, samt tidskriften **KUNGSÖRNEN**, 1 gång/år.

Det går även bra att ta kontakt med fågelklubbens ansvarige för örnutfordringen, Bogdan Persson, så hjälper han gärna till.

Korsnäbbar

Gunnar Lind

Det finns tre korsnäbbsarter i Sverige, större och mindre korsnäbb, samt bändelkorsnäbb. Denna redogörelse handlar om de två förstnämnda arterna. Både större och mindre korsnäbb är invasionsfåglar, som under årens lopp förekommer i starkt växlande antal. Vissa år är de mycket talrika, medan de under andra år kan saknas helt. Vintern 1954-55 var den bästa korsnäbbssäsong jag upplevt, men även 1977 och 1984 var det mycket god tillgång på korsnäbbar i våra skogar. Under de senaste 10 - 15 åren har emellertid korsnäbbarna varit ganska fåtaliga trots ibland god frösättning hos gran och tall.

Snarlika läten

Korsnäbbarna är kraftigt byggda finkar med stort huvud och kraftig näbb, speciellt hos den större arten. Näbben hos denna art är ungefär lika lång som hög, medan den mindre korsnäbben har klenare näbb, där längden är större än höjden. Över- och undernäbbens spetsar korsar varandra tydligt hos mindre korsnäbb, vilket de inte gör hos den större arten. Båda arterna har

samma färger och hanarna är vackert röda med mörkt brunaktiga vingar och stjärt. Honorna är grågröna med gulaktig anstrykning och ungfågeln är gråa med kraftig längsfläckning på undersida och rygg. En del ex. av mindre korsnäbb kan ha ett par smala vita band på vingen men inte alla lika tydliga som bändelkorsnäbbens vingband och dessutom är det ovanligt.

Korsnäbbarna har kraftiga locklåten som

Större korsnäbb (*Loxia pytyopsittacus*)

Foto: Viking Olsson

Ung midre korsnäbb (*Loxia curvirostra*). Jämför näbbformen med den större arten.

ofta hörs från överflygande fåglar. För ett tränat öra går det att skilja på de båda arternas locklåten, men vissa låten kan vara i det närmaste omöjliga att artbestämma. Ingen av arterna är någon mästingsångare, men de sjunger ofta, omväxlande med kvitter, drillar och locklåten. Inför parningen har hanarna också en sångflykt, då de sjungande höjer sig i luften och flyger mellan olika trädtoppar.

Både större och mindre korsnäbben är typiska flockfåglar, som större delen av året drar omkring i grupper av varierande storlek. Mestadels är det artrena flockar, men även blandflockar förekommer. Det är intressant att studera dem, då de är i färd med att öppna kottar och hur de klänger i grenspetsarna, knipsar av en kotte och hoppar in på stadigare underlag för att plocka ut fröna. Fåglarna är ganska tysta

under måltiden och det enda som märks är de nersinglande frövingarna och rasslet från de tömda kottarna som släpps emellanåt. Det är dock en viss skillnad i temperament hos de båda arterna. Den mindre arten är livligare och det är mer rörlighet i flocken och allt emellanåt flyger en fågel med en kotte i näbben från ett träd till ett annat och bearbetar den där. Detta ser man nästan aldrig hos större korsnäbben, som genomgående verkar sävligare.

Tidig häckare

Korsnäbbarna är de fåglar som häckar tidigast på året och här på trakten har de flesta bon hittats från slutet av januari till början av maj. Under år då granfrö är stapelföda blir häckningarna tidiga och flertalet bygger då bo under februari - mars. När tallfrö är stapelföda, blir

häckningarna senare, slutet mars - början maj, beroende på att tallkottarna öppnar sig senare än grankottarna, så att fröna blir lättillgängliga. Korsnäbbarna bygger bo uteslutande i barrträd och för den större arten är tall helt dominerande med 90% av boträden. För den mindre arten är tall och gran lika vanliga som boträd. Korsnäbbarna bygger ganska högt upp i träden och av de bon jag funnit låg det lägsta knappt två meter över marken, medan det högsta låg på 25 meters höjd och medelhöjden är 11 m. Bon i tallar ligger oftast ute på en gren, medan bon i granar mestadels ligger intill stammen.

Under bobyggnaden sitter hanen i någon trädtopp och sjunger svagt, medan honan samlar bomaterial i närliggande träd. Först samlar hon torra kvistar som bildar stommen, vilken sedan väves ihop med skägglavar, mossor och torra grässtrån. Det färdiga boet är tjockväggit och välisolerat men själva bogropen är grund, knappt fem cm. I regel bygger honan boet själv, men en gång har jag sett en hane som deltog i arbetet. Hanen följer ofta efter honan då hon flyger till och från boet under arbetet. Normalt tar det drygt en vecka för honan att bygga boet, men om det plundras kan ett nytt byggas inom loppet av fyra till fem dagar. Honan bygger flitigast på morgonen men även kortare stunder under dagens lopp. Paret ägnar mycken tid att äta och hanen matar ofta honan, vilket säkerligen behövs för det går åt mycken energi att bygga bo, producera ägg och sedan ruva.

Utpräglad vegetarian

Äggen läggs ett om dagen och ruvningen börjar då första ägget lagts. Äggantalet är 2 -4, någon gång fem och de kläcks efter ca 15 dagars ruvning. Honan ruvar ensam och matas under tiden av hanen, ungefär varannan timme. Ibland lämnar honan boet och följer med hanen bort genom skogen och hon kan vara borta från äggen inemot 20 minuter, trots att det är 15 grader kallt. Äggen kläcks under loppet av några dagar och ungarna är därför i början olika stora, men mot slutet av botiden märks den ingen större skillnad på dem. Den första tiden ligger honan hela tiden över dem, men då de är en knapp vecka gamla följer honan ofta med hanen och hämtar föda, vilken uteslutande består av barrträdsfrön. Ungarna matas ungefär en gång i timmen och i början äter föräldrarna upp deras spillning, men efterhand får denna ligga kvar på bokanten, som så småningom blir helt vit. Ungarna lämnar boet när de är inemot 20 dygn gamla, men de är beroende av föräldrarna ytterligare några veckor.

Efter häckningen samlas familjegrupperna i flockar som ibland kan uppgå till 100-talet individer, som drar omkring i skogarna. Efterhand som barrträdsfröna sinar måste korsnäbbarna uppsöka nya trakter, där frötillgången är bättre. Under tiden äter de även andra fröer, insekter och bär. Efter ett riktigt korsnäbbsår är det i juli - augusti mycket korsnäbb i rörelse här på trakten och de flesta rör sig i riktning ost - sydost.

*2. I junikvällen när gökklockan slog,
från fastlandets guldgröna solnedgångsskog,
låg min brungula båt i fjärden på drift
under mäsarnas bländvita himmelskrift*

Natursnokarnas sidor

Om Naturkollo

Åsa Rydell

För andra sommaren i rad fixade Stina Thulén och Hilda-Karin Holm naturkollo i två veckor. Mellan 10-20 barn har under två veckors tid provat på olika aktiviteter som t ex fiske, skogsvandring, ringmärkning, eldkväll, geologi i Styggforsen och som avslutning och höjdpunkt övernattnig i gryssenstugan! Mycket uppskattat av deltagarna, vilket bevisades av glada miner och att några anmält sig till natursnokarna!

All heder till de duktiga ledartjejerna!

Foto: Åsa Rydell

Fågelklubben och Naturskyddsföreningen i Leksand driver gemensamt ungdomsverksamheten "Natursnokarna" sedan ett antal år tillbaka. Verksamheten riktar sig i till ungdomar mellan 8 och 13 år och syftar till att utveckla barns intresse för naturen. Intresseanmälan görs till någon av klubbens ungdomssamordnare:

Annelie Stenberg, tfn 0247-349 93

Britta Engström, tfn 0247-151 19

Katarina Ragnegård, tfn 0247-100 85

Varmt välkommen!

Naturkollo.

Vi har haft eldkväll. Vi cyklade till ett ställe vid västannorsviken. Där badade vi och sen kom Lasse och han trillade ur båten. Sen lärde han oss att göra upp eld med eldstål. Efter det grillade vi hamburgare. När vi hade ätit ville vi bada i västannorstjärn så vi åkte dit. Sen åkte vi hem. Avslutning på naturkollot

vår övernattnig i Gryssen. Conny kom och hälsade på. Då gick vi till Gränsen och där pratade vi om fåglar och vargar. Sen gick vi tillbaka för det började åska. När vi kom tillbaka grillade vi hamburgare. Sen var det en som skar sej i handen så han fick åka hem. Nästa dag packade vi och åkte hem. Stina och Hilda-Karin var jätte bra ledare. Hejdå från Johanna.

Välkomna med i Leksands Fågelklubb!

Vi vill hälsa våra nya medlemmar varmt välkomna. Ju fler vi är desto bättre hjälps vi åt att värna om naturen... Väl mött i markerna, med stövlarna på, kikaren runt halsen och en termos med kaffe i ryggsäcken. Fågel-skådning är ett angenämt sätt att njuta av livet.

Med varma hälsningar P. Folke Nyholm

Heléne Bengtsson, Helsingborg

Thomas Friström, Helsingborg

Anna Flood, Insjön

Fredrik Leon, Insjön

Peter Ekström, Vikarbyn

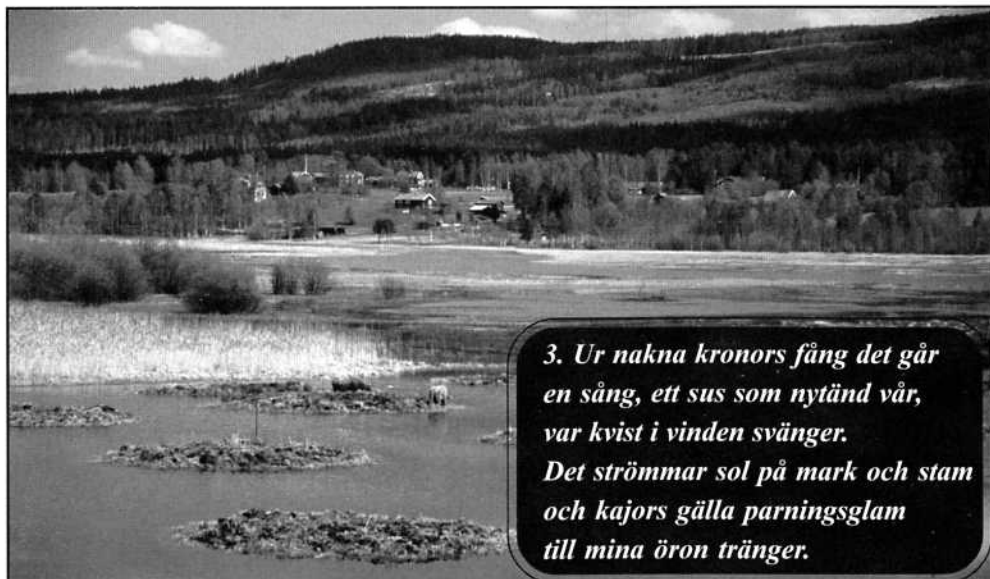
Marie Olsson, Sunnansjö

Tomas Jonsson, Boda Kyrkby

Jan Blomberg, Leksand

Emily Blomberg, Leksand

Vera Persson, Häradsbygden

3. Ur nakna kronors fång det går en sång, ett sus som nytänd vår, var kvist i vinden svänger. Det strömmar sol på mark och stam och kajors gälla parningsglam till mina öron tränger.

Sällsamt möte på Siljan

Sven Jacobsson

Den 27 oktober rodde jag ut på Byrviken för att försöka lura upp några gåddor. Efter en stunds fiske upptäckte jag en gråbrun fågel, som guppade på vågorna. Nyfiket rodde jag närmare för att se vad det är för krabat. Först trodde jag att det var en duva, modell mindre, som dråsat i sjön. Jag plockar upp den och låter den sitta och torka på relingen ett tag, tänkte jag.

När jag var på ca en båtlängds avstånd, såg jag att det inte alls var någon duva. Det var inte heller nå't annat det rimligtvis skulle kunna vara. När så fågeln lyfte, tänkte jag att nu gäller det att noga memorera vad det är jag ser, för jag började så smått inse att det här var nå't utöver det vanliga.

Vit övergump, relativt lång stjärt, gråaktiga vingband på ovensidan och graciös, lite "slängig" flykt, la jag på minnet.

När fågeln åter landade på sjön, efter ca 10 minuters flygning, tätt över vattenytan, snurrade det rejält i skallen. Vad i hela friden var detta för en pippi!?!? Svagt drog jag mig till minnes att det finns nå't som heter stormsvala. Petrell, lira och havslöpare dök också upp. Men vad skulle någon av dessa ha här i inlandet att göra? De hör väl hemma ute på havet!?

Jag såg fågeln ytterligare ett par gånger, innan jag avslutade fisket och rodde hem. Väl hemma konsulterade jag "Alla Europas fåglar i färg" och kunde då konstatera att det måste vara en stormsvala jag sett. Jag ringde till Anders Hans för att rapportera min iakttagelse, och jag kunde av tonen på "OJ DÅ" höra och förstå att jag upptäckt nå't mycket speciellt. När vi pratat en stund om storlek, färg, beteende och utseende i övrigt, kom vi fram till att det måste vara

en klykstjärtad stormsvala jag mött ute på Byrviken... Inte så vanligt, kanske! Det är inte utan att man känner sig lite privilegerad.

Hur det sen gick för den rara fågeln, står skrivet i stjärnorna. Den var säkert ganska matt efter att ha blåst ända hit och dessutom följde en natt med åtskilliga minusgrader. Något som heller kanske inte talar till "svalans" fördel var det antal trutar jag såg cirkla runt i luften ovanför. Deras eventuella avsikter vill jag helst inte tänka på.

Oavsett dessa, något dystra avslutande spekulationer, var det ett spännande och fint möte jag fick uppleva ute på Byrviken. Jag tackar naturen för det! Om jag fick någon gådda? Jodå, tre stycken blev det!

Rätt lösning på korsordet i förra nummret av Fåglar i Leksand, var "SÅNGLÄRKA".

Vinnare av en t-tröja blev Jan-Gunnar Sande från Korgen, Norge.

I nr. 3-2001, blev vinnare Olle Erkers från Djura. Svaret på det korsordet var "STRANDSKATA".

Ett stort grattis till de båda!

Leta efter trastbon i vinter

Text: P. Folke Nyholm

Bobilder: Gunnar Lind

När man så här års - om hösten - går ut i naturen, hittar man naturligtvis inga bebodda fågelbon. Årets bon har för länge sedan gjort sin tjänst, utom då förstås korsnäbbarnas, dom som inte kommer igång förrän under vintern. Men man stöter inte sällan på "begagnade" bon och dom kan också ge tydliga tecken på vilka arter som häckat. Småfåglarnas bon blir lätt förstörda av regn och rusk och de större fåglarnas, t ex rovfåglar, kråkor etc vållar väl inga svårigheter att identifiera. Trastarna, en vanlig grupp i våra marker, kan kanske för den oinvidige vålla visst besvär att arbestämma bona av. Det finns dock bland våra sex trastarter vissa klara åtskillnader i bobygge, som gör att man ofta kan göra en arbestämning utan att det finns några ägg att titta på. Trastarnas ägg är, bortsett från taltrastens, förresten så lika att det i regel bara är storleken som skiljer, om ens det. De synpunkter jag i det följande har på trastarnas bon bygger på egen erfarenhet, säkerligen kan många varianter förekomma.

Till att börja med kan vi kanske bortse från ringtrasten, som väl knappast häckar i Leksand. Jag har ingen erfarenhet alls av den, men uppenbarligen häckar den oftast på marken, gärna på en klippphylla, och boet tycks enligt beskrivning likna koltrastens, medan äggen uppges vara klarare fläckade än övriga trastars, bortsett då från taltrastens.

Rödvingetrast

Om man börjar nerifrån, både i storlek och läge, så är väl rödvingen den som oftast lägger sitt bo på marken. Det är som de flesta trastbon byggt av grässtrån med en armering i botten och en bit upp på sidorna av lera eller jord. Boet är naturligtvis det minsta bland trastbona, ca 10 cm i inre diameter. Även om boet ofta ligger på marken, gärna i en slänt, kan man också finna bon i träd eller buskar, då i regel unga granar eller enbuskar, och sällan högre än

Rödvingetrasten bygger ofta på marken

brösthöjd. Jag har aldrig påträffat rödvingebon i tallar eller lövträd, men det är förmodligen möjligt.

Koltrast

Nästa trast, som också ofta bygger på marken, är koltrasten. Boet liknar mycket rödvingens, men är förstås liksom äggen en aning större, runt 12-13 cm invändigt. Liksom hos rödvingen ligger bon på marken ofta i en slänt med tät undervegetation, gärna murkna grenar som skydd. Koltrastbon kan man också hitta på samma måttliga höjd som rödvingens och liksom hos släktingen oftast i unga granar eller enbuskar.

Taltrast

Tar man sig en bit uppåt, kan man hitta taltrastens bo som - såvitt jag vet - aldrig påträffas på marken. Något undantag kan kanske förekomma. Det är det lättaste boet att identifiera. Ingen annan trast bygger med ett yttre skikt av torra grankvistar och ett inte skal av torkad trämassa. Uppenbarligen samlar fåglarna murket trä, mjukar upp det med saliv och "murar" ett inre skal, utan att fodra med gräs, dun eller annat mjukt material. Boet ligger allra oftast 1½ - 2 m högt i unga granar, ibland också enbuskar, men jag har aldrig hittat något bo i lövträd eller tallar. Boet går alltså inte att ta miste på, inte heller äggen, ingen annan trast har starblå ägg med svarta fläckar kring tjockändan.

Björktrast

Ännu längre uppåt hittar man björktrastens bo, det kan ligga i alla typer av träd och buskar, i regel minst 2 meter över marken (det finns förstås undantag) men inte sällan 10 meter eller högre. Inte sällan hittar man björktrastbon på byggnader, t ex på utskjutande stockändar på timmerhus, eller på fågelholktak. Boet liknar det andra trastarnas (utom taltrastens), men jag tycker att det är lite slarvigare byggt än t ex koltrastens, som

Koltrastens bo är tydligt större än rödvingens

Taltrastens bo är unikt genom de "tapetserade innerväggarna"

Ett "slarvigt" byggt bo, på björktrasts vis...

det liknar i storlek. Möjligen brukar också björktrasten ha mera lera eller jord i sitt bo.

Dubbeltrast

Om vi till sist nämner dubbeltrastens har jag av förståeliga skäl mycket liten erfarenhet av denna art. Den är ju inte speciellt talrik. Den lär som regel häcka högre upp än de andra trastarna och ganska ofta i tallar, men jag har ingen säker uppfattning, därvidlag. Äggen liknar de flesta trastars, men är klarare tecknade.

Generellt för alla trastbon är att de enbart är fodrade med gräs, taltrasten undantagen, aldrig dun eller fjädrar. Det finns för övrigt inga bon i traststorlek att förväxla med.

Lycka till med artbestämning av gamla trastbon!

Dubbeltrastens bo är, inte oväntat det största bland de fem arterna. Det ser rätt slarvigt ut, med risiga kvistar och lavar som sticker ut på utsidan, men invändigt är det pedant fordrat med fina strån.

Taltrastens ungar sitter i ett bo som är unikt bland våra trastar, genom att det är "tapetserat" på insidan, med en massa bestående av barkflagor och saliv

Sen sist från Insjön

Henry Pollack

I år lyckades häckningen i båda berguvsvoljärerna i Insjön, med en unge i den äldsta och två ungar i den nyare. För övrigt blev det en unge även i siljansnäsvoljären. Alla ungar är frisläppta.

En kombination av ungar bestående av en hona från ena burens och en hane från den andra har släppts tidigare i Vansbro. Dessa följdes åt för att häcka i Karlstad och fick där fram en unge. Tyvärr blev den ena uvföräldern påkörd och dödad och den andra blev skjuten, så det reviret är nu utan uvar igen. Vi får hoppas att årets ungar går ett bättre öde till mötes.

I vårt storholksprojekt lyckades 9 slagugglor, två kattugglor och 3 tornfalkar med häckningen i Åhls socken och det betraktar vi som ett bra år. Dessutom häckade ett tranpar inom reservatet Hundhagen och fick fram en unge, trots att de häckade endast ett fåtal meter från en av stigarna som går i området. Vi hade två vaktlar bortåt Hälgbö, där det för övrigt varit två berglärkor i fjol, som vi inte rapporterat tidigare. Samtidigt med ena vakteln hörde Mats Knutsson en kornknarr och det fanns det även på Brenäsudden en tid.

Mats är ju vår nye rapportmottagare i Leksands Fågelklubb. Han är mycket lämplig på denna post och den som flitigast rapporterar till denna artikel. Vi hade, för övrigt, även en flodsångare vid Hälgnäs i ca tre veckor. Ibland kunde den höras även vid Hundhagen, men det var troligen samma fågel, då det ju bara är något hundratals meter mellan platserna. Det har alltså varit ett bra fågelår här i Insjön. Kom ihåg att höra av er till mig eller Mats, om ni har något att rapportera från Insjön, så att det kommer med i kommande klubbtidningar, hälsar Henry, tfn. 0247-409 64, och e-post: zyq693p@tinet.se

*4. Det visslar en bondtrygg stare,
det skymtar en räv över mon,
det hoppas en jagad hare -
jag trampas en mask med skon.*

Foto: Lennart Mathiasson/N

RAPPORT År 2002

Projekt pilgrimsfalk i Dalarna

Lars Nilsson

De första falkarna dök som vanligt upp under andra delen av mars. En tidig och varm vår gjorde att falkarna snabbt kom igång med parningsbestyren. Men det skulle snart visa sig bli problem för de båda sedan år 2000 etablerade paren. Vi kunde dock ganska snabbt konstatera att det var samma individer i de båda paren. Hacking utfördes på tre olika lokaler med sammanlagt 8 falkungar. Nya i gänget att hjälpa till med utsättning av falkungar är Naturskyddsföreningens lokala krets i Rättvik, som ansvarade för en hacking lokal i sin kommun.

Paret vid BK

Som jag berättade inledningsvis kom paret till sin vackert belägna brant BK omkring den 17-19 mars. Men det blev inte som de tänkt sig, en berguv hade majestätiskt lagt sig på hyllan och honan låg förnöjsamt kvar och ruvade trots falkarnas ursinniga terror. Falkhonan höll på med ständiga utfall i flera veckor för att försöka köra bort uven. Förra året segrade falkarna men blev senare av med ungarna. I år lät den träget ruvande uven, likt en lövhög i brons, sig inte störas.

Under tiden parade sig falkarna som vanligt men fick inte tillträde till sin ockuperade boplats. Paret sågs till och från under hela våren, mest på förmiddagarna, när de ägnade sig åt att göra ständiga utfall mot uven. Spekulationerna om var honan gjort av äggen någonstans eller om hon möjligen hittat en alternativ bohylla gav huvudbry åt oss alla. Alternativa boplatser besöktes, men inga spår efter ruvande falkar kunde hittas.

Under september kunde jag sedermera, med hjälp av John Palm och hans son Magnus, delvis lösa mysteriet. Vi lyckades efter flera försök hitta den plats som falkarna hade som favorithylla på femtiotalet. Där kunde jag snabbt konstatera att det hade varit aktivitet på bohyllan och att falkarna gjort en bogrop, dessutom fanns falkskit på minst tre intilliggande tallar. Dock kunde jag konstatera att det inte hade kläckts några ungar, eftersom det saknades bytesrester och falkskit i och omkring hyllan.

Frågan är därmed delvis löst, men fortfarande återstår frågetecken om vad som hänt! Nu vet vi dock var den gamla boplatser är och därmed har vi ett bättre utgångsläge för att spana nästa år. John påpekade att falkarna under 40- och 50-talet nästan alltid lyckades få fram ungar vid denna återfunna hylla och att de oftast misslyckades, då de häckade vid branten BK. Vi får hoppas att falkparet nu lärt sig alternerna med uven och förstår att det inte är någon idé att utmana den.

Dalarna behöver fler falkungar de kommande åren

Foto: Lars Nilsson

Falken D0 etablerad

Till lokalen DK i Gagnef kom falkarna någon gång runt den 20-22 mars och här fanns inga störande uvar. Däremot hade ett korppar börjat bygga sitt bo i en skrevastax strax nedanför fjolårets häckningsplats för falkarna. Här visade dock falkarna snabbt vem som bestämmer och körde bryskt iväg korparna, från sitt bo. Med sura miner fortsatte sedan korparna att bygga ett bo ca 5-6 m från falkarna. Falkparet började ruva omkring den 20 april, men vid en bokkontroll den 13 maj visade det sig till allas stora besvikelse att hyllan var tom. Vad som egentligen hänt kunde inte konstateras med säkerhet. Möjligen kan en mård ha kommit till boet, eller så har korparna passat på att "ge igen" för att de tidigare blivit bortkörda av falkarna. Korparna hade vid tillfället stora hungriga ungar och de behöver inte många sekunder på sig att röva boet, när falkarna gör ett för långt ruvningsbyte.

Efter ca 18-20 dagar la falkarna till allas stora glädje nya ägg framför stora grottan. Bror och Britta fick nytt bränsle och en bevakningskur sattes ut och en parkeringsplats för intresserad allmänhet gjordes i ordning. Många människor kom för att titta på falkarna vid den nya häckningsplatsen. Vid en bokkontroll kunde jag konstatera att det var tre befruktade ägg.

Ruvningstiden gick ut och det var dags för kläckning. Just då under helgen drog ett riktigt busväder över Djurås och vi befarade det värsta. Vid bokkontrollen visade det sig att det låg två ägg kalla i bobalen, så kanske hade en unge kläckts och spolats över kanten. Inget kunde med säkerhet konstateras. Inga äggrester fanns kvar, bara de två kalla äggen. Besvikelsen var stor och den enda tröst som fanns var att falkarna fanns kvar och förhoppningsvis kan komma igen till nästa år.

För få par

Årets dåliga resultat för de vilda falkarna visar att när vi bara har två par etablerade i Dalarna är falkstammen mycket sårbar. Vi måste därför under ytterligare några år stötta med att släppa ut flera falkar i hackingverksamheten. En årlig påfyllnad med ca 14-15 falkungar behövs för att inte tappa en positiv utvecklingskurva. Det har varit en minskad tillgång på ungar i aveln, eftersom en ny verksamhet byggts upp vid Nordens Ark och falkarna från den förra avelsverksamheten blivit för gamla. Till nästa år skall de nya paren, som då är inne på sitt tredje år, förhoppningsvis börja ge ifrån sig befruktade ägg. Detta kommer successivt att stärka tillgången på ungar för utsättning i Dalarna.

Ny hackinglokal

Naturskyddsföreningen i Rättvik tog i år ansvaret för en utsättning av falkungar. Under midsommar stod ett gäng

förväntansfulla naturvårdare och väntade på tre falkungar, som transporterats upp från Nordens Ark av Krister Larsson. Tre hanar sattes, efter sedvanlig ringmärkning och vägning, in i den nytillverkade buren och såg ut att trivas. De fick fira midsommar i Rättvik, till toner av får man förmoda Gärdebylåten, dock utan knätofs!

Vid utsläppet drog en falk iväg omedelbart och försvann långt bort i en trädunge ca 600-800 m bort. Den hade förmodligen svårt att hitta tillbaka och efter 8 dagar från frisläppet kom en utmärglad falk tillbaka. Trots varsamma räddningsförsök gick falken inte att rädda. Den var för utmärglad och hade förmodligen inte ätit sedan den drog iväg. Den hade halverat sin vikt och var därmed dömd till evig vila. De två andra falkarna har förmodligen klarat sig, dock har bara en falk setts vid varje tillfälle så ett litet frågetecken kvarstår, om det är en, eller två ungar som klarat sig.

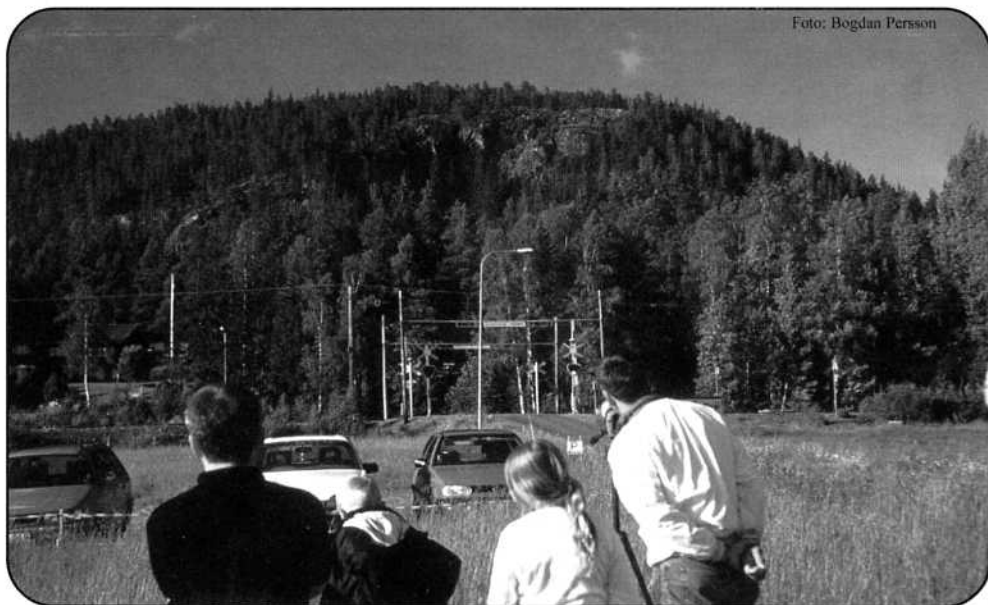

Foto: Bogdan Persson

Trots sedvanlig uppståndelse och bevakning och trots två häckningsförsök, misslyckades häckningen i Gagnef

Summering

Trots att tre hackingar genomförts och åtminstone ett av de vilda paren gått till häckning, blev det, vad vi känner till, endast fyra ungar som klarade sig. Detta är ett alldeles för dåligt resultat för att vi ska få en säker tillväxt av falkstammen i Dalarna inom de närmaste åren. Vi måste ha påfyllning av minst 14-15 ungar per år för att inom rimlig tid komma upp till en minimisiffra om 6 häckande par i Dalarna. Det visade sig ju i år, då av olika anledningar bara fyra hackingungar kom på vingor och där de vilda paren misslyckades helt.

Vi måste därför under de kommande tre åren fylla på med minst femtio ungar i både hacking och vilda häckningar för att få en 10-15 % ökning av antalet falkar i Dalarna inom de närmaste åren. Det finns uppemot 30 gamla häckningslokaler att erbjuda, så än är det ingen bostadsbrist.

Jag får avsluta med att tacka alla som hjälpt till med inventeringar, bevakning och hacking under året och hoppas få se er alla med förnyade krafter till nästa år igen. Det kan bara bli bättre!

Men nu är falkbevakarna i Rättvik förberedda till nästa år, då vi kan få upp till fyra hackingar till Dalarna, om allt går som planerat.

Utsättningen vid BOR

Borlängeängan fick i år tre ungar för utsättning, två honor och en hane. Lokalen är mycket lämplig för hacking och man har en tämligen bra överblick över området. Alla tre falkarna skall enligt uppgift ha klarat sig och inga störningar har rapporterats.

Utsättning vid KL

I början på juli sattes två ungar ut för nionde året. Detta är en lokal som haft väldigt lite störning under alla år och betecknas som mycket säker för falkungarna. I år skulle det visa sig att även KL kan ha störningar. Minst en, troligen två duvhökar, sågs vid flera tillfällen vid berget och efter en knapp vecka var falkungarna borta. Det känns nära tillhands att anklaga duvhöken för brottet, men då inga vittnen finns, kan inget med säkerhet konstateras.

*5. Nu när de trötta sova
kornknarr, sänghalm,
vill jag gå ut och lova
skymningens unge gud.
Ned över gula bingar,
kornknarr, sänghalm,
sänker han mjuka vingor,
sakta och utan ljud.*

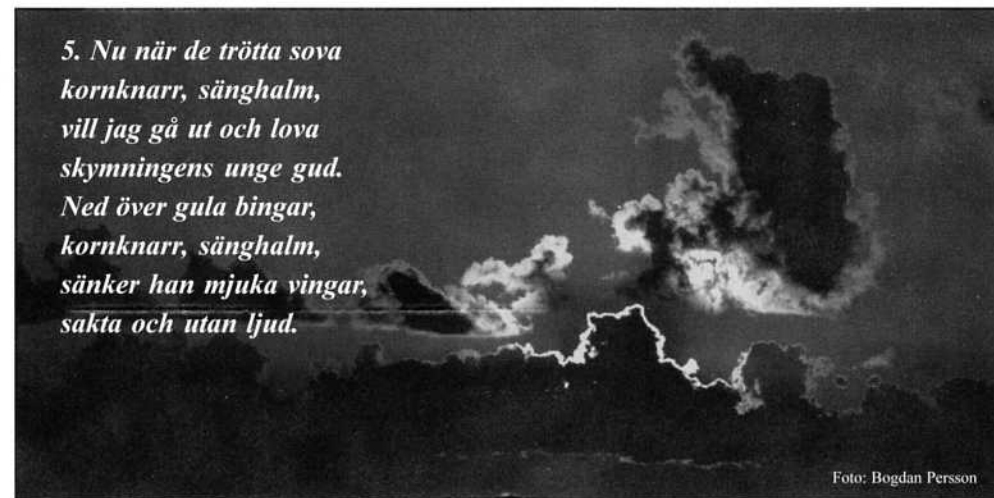

Foto: Bogdan Persson

Örnvintern 2001/2002 i siffror -samt ny teknik för örnräkning, inför vintern 2002/2003

Text och bild: Bogdan Persson

Enligt "tradition" är slutfacit för vinterutfordringen klart först till november-numret av "Fåglar i Leksand". Jag har i flera år haft som ambition att få siffrorna sammanställda redan till majnumret. Tyvärr har det visa sig vara rätt så knepigt att genomföra detta i praktiken.

Utfordringen avslutas ju sista veckan i mars och då har vi en knapp månad på oss tills tidningen lämnas in för tryckning. Under den månaden jobbar vi intensivt med tidningen och det är inte så bara att hinna gå igenom bildmaterialet från vintern som passerat. Särskilt som flera personer är inblandade i inventeringen och filmerna därför finns på flera håll. Antalet örnar har de senaste åren varierat från ca 25 till närmare 50. Det är ett omfattande jobb att granska allt bildmaterial för att konstatera

hur många örindivider det rör sig om.

Min förhoppning är att problemet skall vara löst till utfordringssäsongen som inleds i dagarna. Lösningen stavas – Digitalkamera! Den har enorma fördelar i sammanhanget. Man behöver inte vänta tills "filmen" är färdigexponerad och sedan ytterligare någon dag tills man fått bilderna, för att sedan skanna in dem, alternativt rama in dem, för att kunna jämföra dem på ljusbordet. Vanlig kamera blir således allt för omständlig för att en

inventering ska ske fortlöpande under vinterns gång. Med en digitalkamera har man bilderna med sig hem samma dag som de tagits. Bara att ladda in dem i datorn och jämföra med tidigare dokumenterade örnar. Ett digitalt kartotek, som växer under vinterns lopp. I princip ska vi kunna ha facit klart redan samma dag som säsongen tar slut.

Nackdelar då? Visst finns de. Jag är osäker hur kameran kommer att klara vinterkylan. Gömslet värms visserligen upp inifrån, men om objektivet sticker ut så finns risken att den kyls ner allt för kraftigt, den vägen. Att ha hela kameran inne utan ens objektivet ute, är uteslutet, eftersom det då bildas is på objektivet, då varmare luft möter den kalla. Möjligen måste man fotografera genom tubkikaren, men då stöter man på andra tekniska problem. Nåja... I skrivande stund har jag inte kameran i hand ens, utan väntar på den från postorderföretaget. Bara att hoppas att allt funkar enligt förväntningarna.

Facit för vintern 2001/2002

Vi har för första gången försökt att exakt åldersbestämma samtliga kungsörnar, enligt Tjernbergs åldersbestämningsnyckel. Enligt denna går kungsörnar att åldersbestämma, upp till en ålder av ca 5 år. (Örnar äldre än så betecknas som "adulta"). Under tidigare år har vi enbart nöjt oss med att dela in örnarna i tre huvudgrupper: juvenil, subadult, eller adult. Även om Tjernbergs nyckel inte är helt tillförlitlig, så kändes det spännande att prova den..

Av kungsörnarna var endast en ringmärkt. Detta är högst märkligt, då vi under tidigare år haft ca 10-15 % ringmärkta kungsörnar. En på tjuugoåttå innebär endast 3,5 %. Örnarna var en bekant sedan tidigare och kommer från Finland. Kläckt '97, med beteckning 060B. Jag vill dock påpeka här att det inte handlar om örnarna som vi i tidigare nummer av FiL kallat "Juha" och som vistats vid åteln 4 vintrar i följd, 97/98-00/01. Även den är en Finne från 1997, men Juha sågs inte denna vinter.

Facit för vintern 2001/2002

Kungsörn: 28st (Juvenil 1, Subadult 18, Adult 9)

Åldersfördelning hos subadulta örnar, enligt Tjernbergs åldersbestämningsnyckel*:

2 V = 3st; 3V = 2st, 4V = 6st; 5V = 6st; obestämd sub = 1st

Havsörn: 1st (juvenil)

Duvhöök: 1st

Följande arter uppges med högsta dagsiffra (ej totalt antal under vinterns lopp):

Korp: 80st

Kråka: 10 st

Skata: 0 (!?)

Kaja 1

Gråspett 1

Sju personer har ansvarat för att det ständigt skall finnas mat på utfordringsplatsen:

Bogdan Persson, Bosse Alexandersson, Henry Pollack, Lars Nilsson, Pär Johansson, Per Lindberg och Sören Stenberg

Mängd utlagt kött: ca 3000 kg

Antal bevakningstimmar i gömsle: 190

* 2V betyder andra vinter, 3V tredje vinter osv. 1V räknas som ungfågel, dvs. juvenil, medan 6V och uppåt betecknas som adult och går inte att åldersbestämma närmare.

Ring-Nytt

Nyheter om ringmärkta fåglar, med anknytning till Leksand

Sammanställt av Bogdan Persson

1) Vi börjar med en sorglig historia om två ringmärkta slagugglor, som mötte sitt öde tillsammans. De hade hoppat ner genom skorstenen på en stuga i Ljusbodarna, där de svalt ihjäl. Ugglorna påträffades döda den 9 maj 2002. Den ena var ringmärkt den 22 maj 1994 (7 år, 354 dagar tidigare) i just Ljusbodarna, medan den andra fick sin ring den 4 maj 1998 (4 år, 6 dagar) vid Rönningsmyran. Båda var ringmärkta av Gunnar Lind.

2) En mycket spännande och ovanlig rapport kommer från Finland. En tornfalkshona, som ringmärktes som bounce vid Rönnäs den 6 juli 1999, infångades som häckfågel vid Kauhava, öster om Vasa, sommaren 2002. Falken var då 2 år och 349 dagar gammal och hade förflyttat sig 482 km, fågelvägen. Även denna falk var ringmärkt av Gunnar Lind.

3) Minns ni uvarna som häckade i Leksand i somras? Leksands första häckning sedan krigsåren... Hur gick det med dessa två ringmärkta ungar? Den ena svalt tyvärr ihjäl, redan innan den hann lämna boet. Ringen låg kvar, då bokkontroll gjordes efter avslutad häckning. Den andra ungen kom iväg och det gick bra, tills det var dags för den att klara sig själv. En hård tid för rovfågeln... Berguven påträffades utmärslad i slutet av september och hamnade därför på rehabilitering hos avelsuvarna. Där ökade den sin vikt häpnadsväckande bra och kunde släppas efter drygt två veckor. Hoppas den tar bättre tillvara på sin andra chans i livet.

Foto: Lars Nilsson

Leksands första uvunge, sedan krigsåren, har varit på rehabilitering. Här som dununge.

Koltrast, (*Turdus merula*)

Foto: Tero Niemi/N

4) En något äldre rapport, men väl värd att uppmärksamma, kommer från vår flitiga ringmärkare Inga-Lill Paulsen Andersson. Hon hade ringmärkt en koltrast, den 27 juni 1999 i Änjansdalen, Gagnef. Fågeln infångades den 26 februari 2001 på Skotska höglandet, 1185 km från ringmärkningsplatsen! Något oväntad övervintringslokal, kan man tycka...

5) Till sist har vi ett brev från Christer Andersson från Varberg. Det är han som håller koll på "våran" falk, Selma. Hon som tog sina första flygtag från silon vid Leksandsbröd år 1999, för att efter ett återbesök i Leksand, året därpå, slutligen hamna i Halland, där hon nu tydligen känner sig hemma. Här kommer Christers brev:

Pilgrimsfalkshonan S7, även kallad Selma, häckade tillsammans med en jämnårig hane från Västergötland. Paret hade två eller tre ungar, men när det var dags för ringmärkning fanns det bara kvar en unge på bohyllan. Ringmärkningsförsöket fick avbrytas då det fanns en risk att lösa stenar ovanför bohyllan kunde rasa ner mot ungen. Ungen, en hona, blev flygg och försvann troligen från häckningslokalen i augusti. Den gamla hanen försvann ungefär samtidigt. Efter häckningen hade S7 sällskap av en ny falkhane som var ett år gammal och nästan utfärgad när han dök upp vid berget. De har setts tillsammans under en månads tid.

Hälsning

Christer Andersson, Varberg

Ägretthäger i Limsjön

Staffan Müller

Man blir så otroligt imponerad av alla de fågelskådare, som ser rariteter som för mig tycks vara en trivial svensk art. Jag tänker exempelvis på större piplärka och tuvsnäppa som siktats i regionen av fågelskådare som höjt sin kunskapsribba lite högre än jag gjort. Därför var det så otroligt tacksamt att få vara med om en raritet, som både var stor och säregen samt lätt identifierbar: Ägretthägern.

Det var under fågelskådningens dag, den 12 maj, som jag blev "tvångskommenderad" till Norsbrotornet vid Limsjön mellan kl.19- 21. Allmänheten skulle ha guidning. Olyckligtvis kom det inte fler än fem besökare till tornet kl.19.05. Men de som gjorde det fick en läcker upplevelse. Efter rutinspaning på andflockarna i södra Limsjön höjdes tuben mot norra delen av sjön och mitt i bassängområdet stod det en "sångsvan på tå" som

Ägretthägern (*Egretta alba*) är även tidigare observerad i Leksand. Den här hägern sågs vid Kollsjön, för några år sedan av Per Lindberg och Uffe Bond. Årets observation är emellertid den första vid Limsjön.

efter en sidledes förflyttning visade sig vara en ägretthäger. Den stod kvar, blott i några minuter och tog sedan till vingor och gjorde en lov över vattenspegeln i södra sjön, svängde av mot Statoil och drog mot norr. 5 minuter av banal fågelskådarlycka! Från tiden vid Hornborgasjön var det kanske ägretten jag skulle sakna mest när jag återvänt till Leksand. Den var nämligen "översomrande" där under ett par år och kunde ses om man var tillräckligt ihärdig. Nu var ägretthägern i Limsjön! På samma sätt visste jag att jag skulle sakna den svarta storken när jag lämnade Leksand för Hornborgasjön 1999, men fr o m då såg vi den regelbundet vid Fågeludden i Västergötland! Kontentant av detta är att fåglarna ständigt söker nya livsrum och kanske har vi såväl storken som ägretten här i Leksand mer regelbundet i framtiden än vi haft tidigare år. Ägretten i all ära, det stora lyftet för Limsjön i år är trots allt de 64 "vanliga" hägrarna som ockuperat revlarna och givit sjön en värdig smak av eftersommar.

Limsjön, ett NATURA 2000-område

Staffan Müller

Tillsammans med Glisstjärn i Rättvik och Kyrkbyttjärn i Falun bildar Limsjön ett lokalt våtmarksnätverk inom ramen för EU's Natura 2000.

Det betyder att vi i framtiden kommer att ha tillgång till EU's Life-anslag, som skall finansiera lokala naturvårdssatsningar. Kravet från Europaparlamentet är att vi gör en skötselplan över våtmarkerna. För vår del passar det här utmärkt eftersom Miljökontoret och Kultur- och Fritidsförvaltningen, har för avsikt att försöka skydda Limsjön med naturreservatsbestämmelser. Ett naturreservat måste ha en skötselplan, vilken vi nu håller på att skrivas ner på kontoret. Markägarna måste dock vara med på noterna, så det dröjer säkert ett par år till innan fågelklubben dröm om skydd för Limsjön blir realitet. Samarbete med Rättvik och Falun är så klart ett spännande inslag!

207 fågelarter noterade vid Limsjön!

Bogdan Persson

Om någon nu trodde att ägretthägern var den senaste "nykomlingen" vid Limsjön, så tror han fel. I början av september noterades ytterligare en ny art för sjön. Den blev dessutom fotograferad med en digital videokamera av Lars Nilsson, från Gagnef (Inte att förväxla med "vår egen" Lasse Nilsson, som nyligen avgått som ordförande för fågelklubben). Den nya arten stavas –VITVINGAD TÄRNA och är den 207-de arten som genom åren dokumenterats vid Leksands förmästa fågelsjö. Upptäckarna är ovan nämnda fotograf, tillsammans med sambon Carina Wallbom. Vitvingad tjärna häckar nere på kontinenten, närmast i Polen. Enligt den nytgivna upplagan av referensverket "Sveriges fåglar" (år 2002), finns den noterad i Dalarna enbart vid två tidigare tillfällen. Enligt samma bok finns ägretthägern noterad i länet 6 gånger, varav en gång i Leksand (Kollsjön 1995).

Limsjöns senaste tillskott till artlistan.
Ung vitvingad tjärna (*Chlidonias leucopterus*)

*6. Halvvaknen ruvar sommarnatten
stilla på drömmar, dem ingen vet.
Tjárnarnas blanka vatten
spegla en skymningshimmels
bleka oändlighet.
Stjärnorna vitare bli.
Fjärran, fjärran
nattskärnan
sjunger ensam sin tonlösa, tröstlösa, vaggmelod*

Gryssenstugan

Lars Nilsson

Fågelklubbens stuga mellan Leksand och Dala-Floda börjar i allt högre grad att upptäckas av våra medlemmar. Även naturälskare från Skåne och Västergötland uppskattar dess strategiska läge mitt i det tysta skogslandskapet med spännande omgivningar att upptäcka. Just detta tysta tror jag idag uppskattas av allt fler, då vi ständigt omger oss av ett malande brus från alla tänkbara moderna uppfinningar. En natt ute vid Gryssen i vintermörkret, där inget störande ljus från det urbaniserade samhället når blir den stjärnklara natten en fantastisk upplevelse, då månen är i nedan.

Dessutom syns alla de planeter, som är möjliga att se på norra halvklotet, mycket tydligt vid gynnsamma förhållanden. Slaguggla, gråspett och strömstare är dagliga gäster från tiden då ljuset börjar återvända fram tills häckningssäsong. Även lodjur, räv, älg och varg uppträder regelbundet i närområdet från stugan.

Upprustningen av stugan går sakta men säkert framåt, där snart ett av de större rummen är i stort sett klart. Nästa moment blir att utöka antalet bäddar från 10 till 18. I takt med detta kommer även köket att snyggas upp och göras mer gäst- och användarvänligt. Har du ännu inte upptäckt denna pärla och vill ha en på många plan fin naturupplevelse, är du välkommen till vår stuga i skogen.

Ha en fin upplevelse!

Vintertid finns det goda möjligheter att se kungsörn i området...

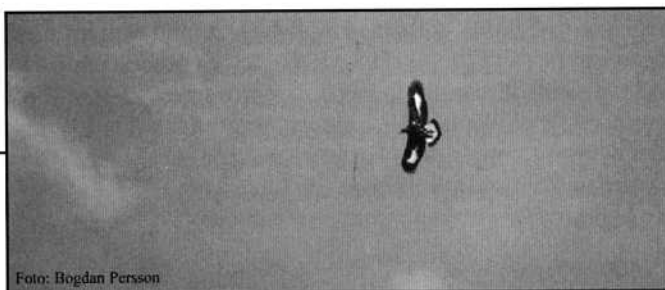

Foto: Bogdan Persson

Bokning av stugan sker via Ulla-Britt Larsson, på telefon 0247-21 091, eller via vår hemsida:

<http://fagelklubben.leksand.nu>

	Medlemmar i klubben	Icke medlemmar
Pris person/dygn	30:-	50:-
Halva stugan/dygn	100:-	150:-
Hela stugan/dygn	200:-	300:-

Följ med Leksands Fågelklubb till Runde

-ett fågelparadis vid norska atlantkusten!

Bogdan Persson

Vintern kommer så småningom att gå över i vår och det är kanske dags att planera sin semester, redan nu. Leksands Fågelklubb erbjuder några dagars semester, under vecka 22, på den norska ön Runde, som är välrenommerat som Norges sydligaste fågelberg. Vad sägs om 50 000 häckande par av tretåig mås, eller närmare 100 000 par lunnefåglar? Eller om pilgrimsfalken, jaktfalken och havsörnen, som jagar över ön?

Fågelupplevelsen är i det närmaste total på Runde. Under tiden vi kommer att vara där, är det aldrig tyst. Måsarnas, alkornas och övriga arters högljudda läten överstiger volymmässigt havets och vindens sus, dygnet runt. Storlabben markerar tydligt, om vi råkar gå för nära dess bo, medan flertalet andra arter, däribland min personliga favorit- stormfågeln, endast sneglar på en, trots att man befinner sig endast tio meter från boet. Förutom ovan nämnda arter är det garanti på sillgrissla, tordmule, toppskarv, havssula, storlabb och mycket, mycket mer... Dessutom är det god chans på rariteter som blåser in, från kanske andra sidan Atlanten. Eller kanske, från sydligare eller nordligare delar av världens näst största ocean.

Det går dagligen båtturer runt ön och dessa besöker de mest spännande lokalerna, där man kan komma riktigt nära själva fågelbergen. Fåglarna är så vana vid dessa besök att de knappt reagerar alls.

Det är lätt att ryckas med i "artjägarnas" entusiasm, då nya, för oss ovanliga arter, bokstavligen täcker över stora delar av ön. Allt detta kan upplevas på våra bredgrader,

7. Tallyho, tallyho, jag har skjutit en dront
en dront har jag skjutit med luntläsgevär
då solen rann ned mot en blek horisont
och havet låg blankt mellan öar och skär.

endast ca 400 km fågelvägen, i rakt västlig riktning. Och dessutom på en ö vars yta är knappa 4x2 km, en bråkdel av våran egen kommuns yta.

Resan kommer att föregås av en studiecirkel i samarbete med Studieförbundet, där vi lär oss om ön och om dess fågelliv.

Mera info om datum, logi, samt andra praktiska detaljer kommer så småningom att publiceras på våran hemsida. Du kan även ringa våran kontaktperson för resan: Inga-Lill Paulsen Andersson, tfn 0243-23 03 69.

Foto: Kalle Bergström

En av Rundes karaktärsfåglar
-Lunnefågel (*Fratercula arctica*)

Studie
främjandet

Tornfalks- och Slaguggleprojektet rustar med nya holkar

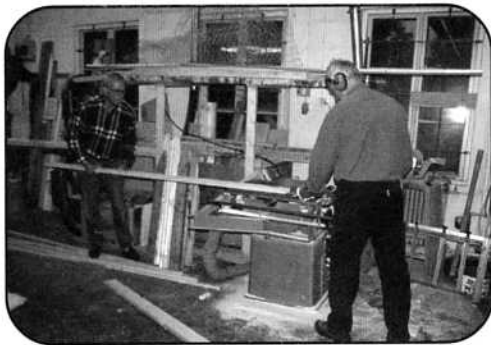

Text och bild: Bogdan Persson

Fågelklubben har en serie på drygt 200 storholkar, utspridda över större delen av kommunen. Dessa är i första hand ämnade åt tornfalk och slaguggla. Projektet startades i mitten av åttiotalet och under åren har många fått bytas ut, då virket vi använt inte alltid varit det mest hållbara. Bl.a. fick vi ett stort antal skivor av limmade bräder en gång i tiden. Dessa var ju praktiska att bygga holkar utav, men tyvärr visade sig deras hållbarhet vara långt ifrån den bästa. En hel del av dessa är redan utbytta, men vintern 2001/2002 har inneburit rena "holkmassakern". På vissa områden har 50% av holkarna blivit oanvändbara.

Vi har nu tagit tag i saken och under några kvällar, organiserade av Ulla-Britt Larsson, har ett antal eldsjälur ivrigt sågat och spikat, för att lösa bostadsbristen för falken och ugglan i fråga. Det ska bli en spännande vår 2003, då vi ska undersöka resultatet av upprustningen.

Förutom dessa, har ett större antal småfågelholkar tillverkats, som till en viss del kommer att säljas.

Fågelklubben i arbete med att minska bostadsbristen för tornfalk och slaguggla

Fågelklubben vill passa på att tacka...

Bogdan Persson

Leksands Fågelklubb har genom åren skaffat sig ett gott anseende genom sina naturvårdssatsningar. Såväl bland allmänheten, som bland företagen. Det är något vi är mycket stolta över. Genom åren är det många som har ställt upp för oss. Vissa har stöttat oss ekonomiskt, medan andra har skänkt oss material som vi kunnat använda i våran verksamhet. En del av dessa organisationer ligger i vårt närområde, medan andra har sitt säte en bra bit från Leksand.

Vi vill härmed tacka de företag och organisationer som det gångna året har bistått oss och de verksamheter vi bedriver, på ett eller annat sätt:

- Swedish Meat, Uppsala
- Siljans Chark, Mora
- Tandvårdsteamet Björn Hedman, Leksand
- Engströms optik, Leksand
- Clas Ohlson AB, Insjön
- Bergkvist AB Norsbro, Leksand
- Dala-Floda golvet AB

Utöver dessa företag, har vi även haft ett gott och nära samarbete med ett antal föreningar, där jag särskilt vill nämna **Naturskyddsföreningarna i Gagnef och Rättvik**, samt **Tunabygdens Fågelklubb**. Dessa har tillsammans med oss, på olika sätt varit stöttepelare i "Projekt pilgrimsfalk" i Dalarna. Flertalet av våra aktiviteter bedrivs i ett nära samarbete med **Naturskyddsföreningen i Leksand**, samt **Dalarnas Ornitologiska Förening** och **Studiefrämjandet**. Örnutfordringen är för övrigt en verksamhet som vi sedan några år tillbaka bedriver i direkt samarbete med föreningen "Örn-72".

Ett särskilt tack riktas denna gång till föreningen "**Club 300**" som sponsrat oss med 15000:- för fågelklubbens intensiva arbete inom pilgrimsfalcksprojektet.

CLUB 300

Fiskgjusen -en fransk raritet

Rolf Wahl

Tänk er att någon kommit på en häckning av svart stork, pilgrimsfalk eller berguv i Leksands kommun på 1980- talet och den uppståndelse det då skulle blivit i form av skyddsåtgärder, hemlighållande o.s.v. Arter, där åtminstone de två senare förr ingick i kommunens fauna men varit försvunna kanske sen krigsåren. En motsvarande händelse inträffade den 9 juli 1984 i det centrala Frankrike, då det första häckningsförsöket av fiskgjuse konstaterades efter ett uppehåll på fyrtio år i landet.

Arten är ganska dåligt dokumenterad i den franska ornitologiska litteraturen och enstaka häckningar ansågs ha genomförts under 1930- 40 talen i de östra delarna av landet. En häckning genomfördes 1942 under brinnande världskrig i Orleans skogen och man får förmoda att vid denna tid, då ju tyskarna fanns i skogen på jakt efter motståndsrörelsens tappra människor, så fick då de ännu inte fridlysta arterna en tidsfrist under några år, åtminstone i skogen.

Inte förrän 1976 lyckades två falkenerare, efter många års försök, få den franska staten att godkänna att alla rovfåglar skulle fridlysas. Åtta år efteråt skulle det första gjusparet uppenbara sig och göra häckningsförsök i den statligt ägda Orleanskogen, c:a 10 mil söder om Paris. Undertecknad var då av en slump på plats en "weekend" för att leta efter dvärgörn, som skulle finnas där i ett eller två par.

Åtskilliga resor dit under veckosluten på vårarna under ett par år hade inte givit någon utdelning, utan först den 9 juli 1984 blev det storslam. Första häckningsfyndet i landet av fiskgjuse med, som granne, på tre hundra meter häckande dvärgörn, med en halvstor unge. Gjusarna hade byggt ett stort bo i en talltopp invid den lilla skogstjärnen

med namnet Ravoir, sällan besökt av ornitologer vid den tiden, då tjärnen arrenderades ut för andjakt från september.

Slut på andjakt i området

Riksorganisationen för rovfågels skydd, FIR, kontaktades omgående och staden Orleans naturskyddsförening uppdrogs att inför nästa vår vidtaga skydds åtgärder för fiskgjusarna med skogsförvaltarens mer eller mindre välvilliga hjälp. Andjaktarrendet vid tjärnen förnyades ej. Ett sex hundra meter långt staket uppsattes runt fiskgjusarnas boplats och genom naturskyddsföreningens försorg installerades en husvagn för övervakning av boet från andra sidan tjärnen, på ett avstånd av c:a 400 m.

Våren 1985 återkom två fåglar, parbildning ägde rum, fjolårsboet påbyggdes och två ungar kom på vingarna. Bevakningen fortsatte sedan av frivilliga under tio säsonger. Tillväxten var långsam och inte förrän 1991 påträffades ytterligare två bon i skogen. 1995 var det dags att påbörja ett lokalt projekt syftande till fiskgjusens skyddande och bevarande i det centrala Frankrike. Pengar erhöles från MATE (ungefär Naturvårdsverket). Undertecknad fick förmånen att koordinera

Fiskgjuseungen betraktar sin nya ring.

Foto: Enrique Sans

Upp med hakan... Dags för fotografering!

Foto: Enrique Sans

detta arbete under ett år och anställdes för ändamålet.

Ringmärkning skedde med metallringar "adresslapp" och färgringar med kod, läsbara på avstånd upp till 250 m under gynnsamma temperatur- och ljusförhållanden.

1996 uppbyggdes en skådarstuga vid Ravoirtjärnen, för att allmänheten skulle få tillfälle att under sakkunnig ledning få se, höra och lära om de häckande fiskgjusarna.

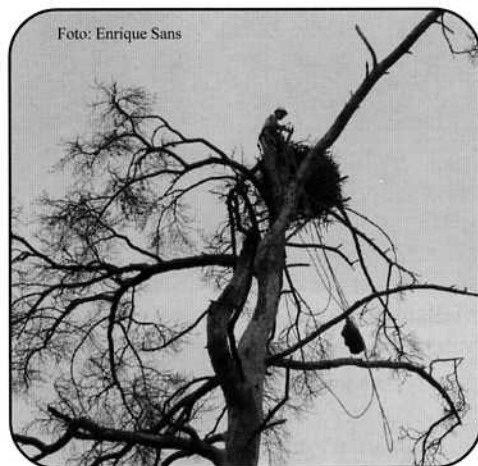

Foto: Enrique Sans

Samtliga franska fiskgjusar häckar i plattform. Här hissas ungarna ner för märkning.

Det var viktigt att försöka lära folk om fåglarnas känslighet under häckningstiden. Allt fler par började bygga bon i skogen, ofta på störningsutsatta ställen som intill skogsbilvägar, vägkorsningar där familjer med barn pick- nickade och spelade boule på veckosluten. Bon blåste ofta ner när det stormade under hösten, då fåglarna befann sig i vinterkvarteren. Konstbon byggdes då på ur störnings- och predations synpunkt bättre skyddade ställen. Dessa togs genast i anspråk vid ankomsten.

Statligt verk förvaltar

Skogen, som förvaltas av O.N.F., vilket ungefär motsvarar vårt forna Domänverk, har en yta av 37 000 Hektar. Den sträcker sig från staden Orleans i väster och följer Loire flodens norra strand i en flack båge mot sydost, i ungefär 7 mil. På kartan ser den ut som en lite utdragen giffel, och den blir ungefär 2,5 mil på bredaste stället.

Verket är ålagt att bedriva skogsbruk, arrendera ut jakträtter, skydda fauna och flora samt se till att allmänheten (skattebetalarna) kan nyttja den för fritid och rekreation, dvs. "hålla den i snyggt, lite parkliknande skick". Inte alltid en gnisselfri uppgift att förena alla dessa saker samtidigt och ändå se till att verksamheten blir lönsam och konkurrenskraftig, som arbetsgivaren staten begär. 50% löv-, 50% barrskog, då främst ek och tall, av vilka det första i stor utsträckning går till tillverkning av vintunor för export vidare byggnadsvirke och av grenarna ved och det andra till möbler eller spånplattor beroende på kvalitet. Icke desto mindre är skogen relativt rik på fauna och flora. Av det jaktbara viltet är det främst kronhjort, rådjur och vildsvin, som jagas på hösten och vintern. Amatörfiske bedrivs i tjärnar, småsjöar och i Loire floden och är ett viktigt fritidsintresse för många. En annan gammal populär tradition är att samlas i skogsvägs korsningarna i september på kvällarna och lyssna till brölrande kronhjortar, som då har sin brunstperiod under ett par veckor, innan den årliga drevjakten till häst, med hundar, sätter igång och pågår två dagar i veckan fram till den 31 mars.

Skjutna rovfåglar

Ingen fågeljakt bedrivs längre i Orleansskogen, men på floden och på närliggande privat mark jagas änder från

En vanlig syn över Limsjön- En raritet i Frankrike

Foto: Sören Stenberg

september och på de större godsens, förutom storvilt, även utsläppta fasaner och raphöns.

Vid denna tid inkommer emellanåt rapporter om, skjutna rovfåglar, däribland Fiskgjusar. Loirefloden är troligen sen urminnes tider en traditionell rastplats om hösten för sträckande fiskgjusar. Några tusental torde då nyttja floden som födokälla och viloplats. Återfynd visar att det mest rör sig om svenska, därpå tyska, sen skotska fåglar. De finska gjusarna har en något mer östlig kurs, till stor del via Tyskland-Italien.

Positivt inför framtiden

I år, 2002, var tretton bon besatta av en eller två fåglar i Orleansskogen. Två av dessa fick ungar och ägg tagna, med största sannolikhet av svartkråkor. Ett bo hade endast en hona och de tio resterande fick ut nitton flygga ungar, som alla ringmärktes. Sju mil västerut ligger Chambord skogen, även den förvaltat av ONF. Där fanns i år tre par, som producerade åtta flygga ungar, vilka ringmärktes även de.

Hemortstroheten är påtaglig, ty i de fjorton paren bär sexton fåglar kodade färgringar, varav nio är födda i trakten och sju kommer från det forna Östtyskland. Mellan 1995 och 2002 har 140 boungar märkts, samt 7 vuxna fåglar.

Endast två återfynd av lokalt märkta individer föreligger: ett från trakten och ett från Spanien. Flera fåglar har kontroll lästs och fotograferats under sträcktid eller, i för åtminstone två individer, årligen övervintrande i sydvästra Spanien.

Det ser f.n. ljust ut för gjusen i Frankrike och förhoppningsvis fortsätter det att lysa.

*8. Kring murkna trädet hörs rödstjärten klaga,
när gamle häckskötaren går att laga
med kluvna slantor luckan strax invid
det hål där blåa äggen lagts i frid.
Var rörlig varelse hon anser vrång
och varnar sitt huit-tuck där dagen lång.*

Tjäderlek

Text och bild: Pär Johansson / Naturton

Klockan är sex på kvällen och jag har just krupit in i gömslet på tjäderlekplatsen. Det dröjer inte lång stund, förrän de första tupparna anländer och slår ner i tallarna runtomkring. Gömslet står nästan i centrum av tjäderleken och innan skymningen har jag räknat in tio "inflog". Jag hör några av tupparna spela lite avvaktande från tallgrenarna.

Medan det skymmer, börjar sparvugglan vissla och när bara snöfläckarna syns i det tilltagande mörkret tystnar den och trastsången tar över. Snart är allt mörkt och tyst och jag kryper ner i sovsäcken för att få mig några timmars sömn. Öronen är hela tiden på helspänn och uppfattar ljud från skogen, som sätter fantasin i rörelse. Plötsligt hörs ett bekant ljud: **vo** – ho **voho** ... **vo** – ho, det är slagugglehannen, som ropar ut sin närvaro och "ber" alla andra hannar att hålla sig undan. Honor är däremot välkomna.

Jag avnjuter halvslumrande nattens ugglekonsert och vaknar till först när jag hör de första knäppningarna från tjädrarna. Snart följer andra tupp efter och spelet är i full gång. Medan österhimlen sakta ljusnar, flyger tupp efter tupp ner på marken och därmed ökar också intensiteten i spelet. Jag ser två tupp nära sig varandra med utspända stjärtfjädrar. Båda spelar för fullt och den större tuppen reser fjädrarna på hals och haka för att imponera än mer och när den andre inte backar så rusar han på och jagar honom på flykten.

Den dominante centrumtuppen behåller sin position ännu ett tag. Oftast slutar det utan blodvite, men det händer att tupp dör av skador de fått på lekplatsen.

Plötsligt landar en höna på "arenan" och de båda tupparna blir som galna. Från ingenstans dyker flera tupp upp och snart har hon ett följe av åtta tupp efter sig och de är så till sig att de totalt tappar uppmärksamheten. En tupp kommer så nära att jag kan ta den om halsen, men jag nöjer mig med några bilder istället.

Varje vår pågår detta magnifika skådespel och anledningen till det är att då kan hönorna lätt välja ut den tupp som är starkast och kan försvara centrumreviret och blir på så sätt säker på att få de bästa genererna till sin avkomma. Hönorna kan ligga på rad och vänta på att bli parade av den dominante tuppen, medan det är fullt

av andra lediga kavaljerer runtomkring. Oftast återkommer tupparna till samma lekplatser år efter år och generation efter generation och det finns exempel på lekplatser som använts i 100-tals år.

Tyvärr försvinner många lekplatser på grund av det moderna skogsbruket. De sumpskogar som är viktiga för kycklingarnas överlevnad har också minskat starkt i antal på grund av skogsbruket. Detta tillsammans med de stora kalhyggerna, som gjort det svårare för tjäderhönan att hitta säkra platser att lägga sitt rede på, tror man är orsaken till den stora tillbakagången av tjäder i våra skogar. Enligt forskarna har tjäderstammen minskat med två tredjedelar sedan 1930 – 40. Låt oss hoppas att trenden vänder, så vi får behålla en livskraftig tjäderstam i Dalarna.

Åtta diktare (se sida 5):

-John Clare (engelsman)

-Karin Boje

-Einar Malm

-Dan Andersson

-Paul Rosenius

-Erik Axel Karlfeldt

-Gustaf Fröding

-Harriet Löwenhielm

Rätt svar på hemsidan:

<http://fagelklubben.leksand.nu>

Rapportera dina fågelobservationer!

Du är välkommen att rapportera dina fågelobservationer till vår nya rapportmottagare Mats Knutsson, Insjön:

e-post: mats.knutsson@leksand.mail.telia.com

tfn bostad: 0247-413 68

mobiltelefon: 070-597 18 23

Mats kommer till nästa nummer att sammanställa rapporterna, som sedan publiceras i FÅGLAR I LEKSAND. Självklart avslöjar vi inte "känsliga" rapporter, exempelvis lägen för rovfågelhäckningar.

För rapportering via vår hemsida, se nedan.

Du vet väl om att vi numera finns på internet?

<http://fagelklubben.leksand.nu/>

Vår hemsida uppdateras regelbundet och där kan du få nyheter om våra projekt, senaste nytt från fågellivet kring Leksand, aktuellt från vårt program, mm.

OBS! Fågelrapportering via hemsidan är ur funktion för närvarande!

Vi har under en längre tid haft problem med att få rapportsidan att fungera tillfredsställande. Rapportsidan är därför borttagen, men vi hoppas få ordning på den, så småningom. Information om detta kommer på webben.

Leksands fågelklubb

Styrelsen

Ordförande

P. Folke Nyholm

tfn: 0247-920 51 p.folke-ny@spray.se

Sekreterare

Ulla-Britt Larsson

tfn: 0247-210 91 ulla21091@telia.com

Kassör

Göte Bergqvist

tfn: 0247-228 24 gote.l.bergqvist@nordea.se

Ledamöter

Staffan Müller (vice-ordförande) tfn: 070-322 23 45 staffan.muller@leksand.se

Bogdan Persson

tfn: 0247-154 76 bogdan.persson@telia.com

Inga-Lill Paulsen Andersson

tfn: 0243-23 03 69

Margareta Wiman

tfn: 0247-334 00 margareta.wiman@mail.bip.net

<http://fagelklubben.leksand.nu>

Projektansvariga

Projekt Pilgrimsfalk: Lars Nilsson 0247-333 92, 070-329 13 57, lars.n@ebox.tninet.se

Projekt Berguv: Henry Pollack

0247-409 64, zyq693p@tninet.se

Ungdomsgruppen: Annelie Stenberg

0247-349 93

Projekt Slaguggla/Tornfalk: Gunnar Lind 0247-348 66, g.lind@mbox301.swipnet.se

Ringmärkning – Limsjön: Inga-Lill Paulsen Andersson

0243-23 03 69

Örnutofdring: Bogdan Persson 0247-154 76, 073-800 87 20, bogdan.persson@telia.com

Rapportmottagare: Mats Knutsson 0247-413 68, mats.knutsson@leksand.mail.telia.com

Gryssenstugan: Ulla-Britt Larsson

0247-210 91, ulla.21091@telia.com

Klubblokalen vid Norsbro:

Helghyra (lördag-söndag): 300 kr

Heldagshyra: 200 kr

Halvdagshyra: 100 kr

Bokning: Åsa Rydell, 0247-80 229